

který se ostře postavil proti Národní Frontě. Zaplatil to tím, že od něho utekli spolupracovníci, kteří se pro Gajdu exponovali až k ztrátě existence (Vážný). A tak z Národní Fronty se stala najednou rozháraná a rozhádaná společnost vzájemně peroucí svoje špinavé prádlo. Je to jen dokladem toho, že slova, kterými prezident republiky svého času charakterisoval náš fašismus, t. j. patologická ssedlina, byla zcela přiléhavá.

Vystoupení Andreje Hlinky na litomyšlském sjezdu lidové strany je nesporně známou konsolidace v lidové straně. Hlinka zdůraznil: Slováci jsou proti jakémukoli revisionismu. Jsou pro spolupráci Čechů a Slováků, protože je to naše společná republika československá. Slováci chtějí spolupracovat s Čechy, spolupracovat upřímně a trvale. Při té příležitosti se znovu ozvala otázka politického bloku. Zdá se však, že myšlenka ta zůstane ještě nějaký čas zbožným přáním. Hlinka žádá m. j. likvidaci Mičurova slovenského křídla lidové strany a naznačuje, že slovenská lidová strana bude při volbách kandidovati i v Čechách a na Moravě. — Také zprávy o vstupu lidové strany nebyly ničím jiným, než kombinacemi. K nějakému přímému jednání nedošlo, přes to však politická pacifikace lidové strany má svůj význam už vzhledem k zahraniční agitaci revisionistů (akce Jehlicsky).

V německém politickém táboře je otevřená otázka Henleinovy Heimatsfronty. Je nevyjasněn profil této německé frakce. Henlein sám ovšem se tváří loyálně a mluví o poklidné spolupráci Čechů a Němců; ale duch Heimatsfronty i způsob její organizace stále zřetelněji navazuje na vzory z Hitlerovy Třetí říše. Je již řada příslušníků Heimatsfronty, kteří se dostali do konfliktu se zákonem na ochranu republiky. Proto tím více překvapuje, že nad Heimatsfrontou tiše přejímá protektorát Spinův Svaz německých zemědělců, který — jak to prozradil německý živnostenský poslanec Stenzl — uzavřel s Henleinem dohodu, jejíž obsah účastněné strany veřejnosti nesdělily, ač by jistě bylo důležité věděti, jaké závazky přijala vládní německá strana vůči Henleinově politické frakci, jejíž poměr k státu je — mírně řečeno — při nejmenším problematický. Zdá se však, že i příslušníkům Heimatsfronty se dvakrát nelíbí absolutisticky vůdcovské vystupování Henleinovo, takže není vyloučena vnitřní krize v této frakci, krize, která přispěje k vyjasnění. — Henleinova Heimatsfronta svolala na 7. říjen velký den „národní pospolitosti“ do Karlových Varů; němečtí sociální demokraté svolali na týž den protifašistický projev. Ale oba projevy byly zakázány; obě strany však podaly proti zákazu odvolání.

Politické práce byly na čas přerušeny velkými vojenskými manévry, které se konají na Českomoravské vysočině, které tentokráte ve větším měřítku mají ukázat zdatnost naší armády.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Nazistické povstání v Rakousku. — Smrt Hindenburgova a Hitlerovo nastoupení. — Zápas o Saarsko. — Pozvání Ruska do Společnosti národů a menšinová debata. — Východní pakt. Baltická dohoda.

Ku konci července byla evropská veřejnost překvapena smělým a dobře připraveným výpadem rakouských národních socialistů, který by se byl málem zdařil a mohl vyvolat evropskou zápletku nedozírného dosahu. O překvapení nutno mluvit nejen proto, že nic nenasvědčovalo takovéto veliké akci v Rakousku samotném, ale zejména proto, že Hitler sám při nedávné návštěvě u Mussoliniho v Benátkách zavázal se ničeho ne-

podnikat proti rakouské nezávislosti a vyloučit jakékoli zásahy přes hranice. Rakouští národní socialisté podnikali sice téměř každodenní atentáty proti státnímu majetku, ale právě proto soudilo se, že organisované a cílevědomě proti ústředí vedené akce nejsou schopni. 25. července bylo však najednou oznámeno vídeňským rozhlasem, že kancléř Dollfuss odstoupil a ustavuje se vláda Rintelenova. Byl to výsledek vpádu skupiny ozbrojených hakenkrajclerů do místností rozhlasové společnosti Rava g. Hlasatel byl přinucen vydati tuto zprávu, zatím co v předsednictvu ministerské rady samotném přičiňovala se jiná skupina o to, aby to bylo pravda. Útočníci byli oblečeni do uniforem policejní stráže a vojska a částečně, jak se později ukázalo, také opravdu příslušníky branné moci byli. Tak se jim podařilo snáze překvapiti personál a zajmouti přední členy vlády, při čemž kancléř Dollfuss, pokoušející se uniknouti, byl zastřelen. Poněvadž však ostatní členové vlády, zejména ministr Schuschnigg, a také president republiky Miklas, který dlel na letním bytě ve Veldenu v Korutanech, neztratili hlavy, octli se „vítězní“ hakenkrajcleri po dosažení stanovených výsledků vlastně v pasti. Mobilisovaný státní aparát je obklíčil, a nezbylo jim, nežli se vzdát. Prostředkování ujal se tu podezřelým způsobem sám německý vyslanec Rieth, který vymohl povstalcům aspoň volný odchod. Mezitím nastal však už také poplach v Evropě a zejména šéf vlády italské Mussolini nenechal vzniknouti nejmenší pochybnosti, že by zakročil brannými prostředky, kdyby ve Vídni přišla k moci vláda hakenkrajclerských usurpátorů. Na Brenneru bylo staženo několik divísí italského vojska, které právě konaly manévry v severních pohraničních oblastech. Na druhé straně v Berlíně lekli se podniku lehkomyslně vyvolaného a evropské bouře, jejíž obrysy se takto ukazovaly. Není jisto, do jaké míry byla tu předem angažována odpovědnost rozhodujících míst, ale přirozené, že jakmile neúspěch stal se zřejmý, musila právě tato místa učiniti vše, aby se odpovědnosti zbavila. Hitler nařídil okamžité odvolání kompromitovaného německého vyslance z Vídne, a zapřel i jeho úmluvu ve prospěch povstalců, nařídil dále přísnou uzávěru hranic, tak aby v Bavorsku se nacházející rakouské legie nemohly přijíti svým přátelům na pomoc. V zápětí jmenoval pak šl. Papea mimořádným vyslancem na místě Riethově, domnívaje se, že vysláním tohoto známého katolického vůdce získá nejspíše důvěru rakouských kruhů. V Evropě i ve Vídni bylo toto gesto sice posuzováno různě, ale nakonec byl „dobrý úmysl“ Hitlerův přece vzat za bernou minci a projevena naděje, že poměry se zlepší. Při tom zdůraznil však nový kabinet rakouský, jemuž byl postaven v čelo dr. Schuschnigg právě proto, že se osvědčil v kritických dnech červencových, že se strany německé se očekávají konkrétní záruky a skutečné činy, svědčící o změně dosavadních záměrů. Hitler musil pak odsunouti do pozadí dosavadní agitátory z řad rakouské emigrace a zejména zarazit proslulou působnost mnichovského rozhlasu. — Zabezpečení Rakouska proti opakování podobných náporů stalo se pak vážnou starostí evropské diplomacie. Bylo jasno, že protektorát italský sám o sobě k tomu trvale nejen nestačí nýbrž může se státi přímo nebezpečným žádoucím účelu. Jugoslaviie nemůže totiž strpět italskou nadvládu v Rakousku stejně, jako jiné státy nemohou zde strpět nadvládu německou. Zřejmé známky této nálady na jihovýchodní hranici Rakouska daly podnět k prudkým polemikám v tisku italském a rakouském a k stejně prudkým odpovědím se strany jihoslovanské. Jugoslavii se vytýkalo, že přijala vřele hakenkrajclery, kteří byli vytlačeni z Rakouska přes její hranici a že poskytuje nyní

místa organizaci nových nepřátelských pokusů, když v Německu sám se to již nedá dělat. Jugoslavie vyvracela tyto pomluby a obviňovala naopak rakouská oficiální místa z úplné podlehlosti Itálii. Mluvilo se o tom, že Starhembergovy heimwehry jsou docela v italském žoldu a že Mussolini chce nebo chtěl už s Dollfussem zjednat smlouvu, která by jej opravňovala kdykoli v Rakousku zakročiti, i proti tak zv. vnitřnímu nepříteli. Rakouský kancléř Schuschnigg vykonal záhy v Itálii návštěvu, kterou zůstal dlužen jeho předchůdce, nedošlo zde však k podpisu žádné intimnější smlouvy, která by Rakousko dělala novou Albanií, nýbrž ukázalo se naopak dosti zřetelně, že nový kancléř přál by si opory širší a že si je vědom zejména potřeby nových operací finančních, které vedou do Paříže. V září pak při schůzi Shromáždění Společnosti národů bylo Rakousku umožněno zahájit jednání o konversi půjčky z roku 1922, kterou se má ušetřiti rakouskému rozpočtu ročně 40—50 milionů šilinků. Vydání, spojená s oběma občanskými válkami tohoto roku a s neustálou mobilisací občanských obran přivedly rakouský rozpočet znovu do nerovnováhy.

Dne 2. srpna zemřel německý maršál-president Hindenburg po krátké nemoci, dosáhnuv věku téměř 87 let. Jeho nástupnictví jevílo se těžkým oříškem, ježto německá ústava, která nebyla suspendována, vyžadovala nových voleb, a takto mohla celá politická situace Třetí říše být znovu uvedena v pochybnost. Hitler ukázal však znovu, že není zvyklý zdržovat se právními rozpaky. Nenechal vzniknout žádné interregnum, nýbrž převzal okamžitě nástupnictví po Hindenburgovi zvláštním dekretem vlády, vyhotoveným ještě dříve, než předešlý president dodýchal. Toto nástupnictví dal si pak pouze potvrdit plebiscitem, konaným v obvyklé formě na pouhou otázku „ano“ či „ne“. Politicky bylo ovšem předem zřejmo, že v Německu není dnes nikdo jiný, kdo by nejvyšší moc mohl převzít, a Hitler neváhal soustřediti ve svých rukou kancléřství i presidentství. Plebiscit konal se pak 19. srpna za ohromné účasti voličstva, při čemž však se již ukázal zřejmý úbytek hlasů. Zatím co před devíti měsíci, kdy se jednalo o schválení zahraniční politiky Třetí říše (vystoupení ze Společnosti národů) hlasovalo podle direktivy režimu přes 40½ milionu voličů a proti jen 2,100.000 bylo tentokráte odevzdáno jen 38¼ milionu „ano“ proti 4¼ milionu „ne“. Při tom bylo ještě bezmála 900.000 prohlášeno za neplatné. Soudí se, že to byly hlasy komunistické, odevzdávané na jméno Thälmannovo. To znamená, že poměr odmítajících proti schvalujícím se zdvojnásobil. Oposice čítá průměrně 12% a ve velkých městech a průmyslových střediscích na západě dosahuje namnoze 20%. Tato čísla svědčí sice na jedné straně o poměrné volnosti hlasování, mnoho lidí patrně se již osmělilo proti prvním dobám hitlerovského teroru, ale na druhé straně ukazují, že vliv hitlerovské mystiky na německou veřejnost klesá a že zejména dělnictvo a katolíci vracejí se znovu ke svým kádrům. Vnitropoliticky nemění se tím ovšem nic na naprosté bezpečnosti jeho posice, a absolutnost jeho vlády je tím dosažena a náležitě potvrzena. Hitler chtěl však, jak jeho ministr propagandy Goebbels naivně doznal, dosáhnouti tím zvláštního vysvědčení před cizinou, aby nikdo nemohl pochybovat o tom, že on je Německo a že jedině s ním nutno vyjednávat. Právě tento účel se však nepodařil. Je možno soudit, že sestup, jakmile jednou začal, půjde dál tím tempem, jak německé masy budou moci volněji se vyjadřovat a jak hospodářské a jiné obtíže budou spasitelskou vládu Hitlerovu kompromitovat.

Největší zkouškou pro moc Hitlerovu bude plebiscit v Saarsku, jehož datum připadá již na počátek příštího roku. Toto území, které mírovou smlouvou bylo na patnáct let od Německa odděleno, bude se moci nyní svobodně vyslovit, zda si přeje do říše se vrátit, či zůstat nezávislé. Možnost připojení k Francii jeví se ovšem nyní jen akademickou. Je to území téměř ryze německé, ale obydlené obyvatelstvem katolickým a z valné části dělnickým. Uhelny byly Francii vydány v trvalé vlastnictví náhradou za zrušené revíry severovýchodní. Před příchodem hitlerismu nepochyboval již nikdo o návratu Saarska do Německa. Nyní však rozmýšlí si obyvatelstvo, má-li přijmout diktaturu hákového kříže. Rozvíjí se pravý volební zápas, jehož výsledek je těžko předvídati. Se strany německé začalo se ovšem nacionálním terorem a jsou tu odstrašující příklady z Porýnska po odchodu francouzské posádky. Společnost národů musila se tudíž postarat, aby metody teroru byly vyloučeny a aby také nebylo možno hroziti pomstou jinak hlasujícím po eventuálním připadnutí Saarska k říši. Německo musilo se zavázat, že ponechá ještě rok i po takovém výsledku v Saarsku jurisdikci mezinárodního soudu, aby se předešlo teroru nad menšinou. Místní správní komise Společnosti národů, které předsedá Angličan Knox, snaží se také, aby zabránila výpadům hakenkrajclerů a zajistila naprostou svobodu každého individuálního rozhodnutí. Německá agitace musí si ukládat jistou rezervu, přesto však vyskytují se neustálé případy násilí. Na druhé straně hranice podnikají se velkolepé atrakce, které mají národnímu vědomí Saarských dodati vzpruhu. Tak byl uspořádán obrovský tábor v Koblenzi, kde promluvil Hitler ku statisícům shromážděného lidu, mezi ním ku 130.000 Saarským, přivezeným zvláštními vlaky za zvláštních cen ze všech končin tohoto území. Ve své řeči počínal si velmi umírněně a zaručoval všem vyznáním naprostou toleranci. Současně konal se však v saarské obci Sulzbachu tábor odpůrců Hitlerových, navštívený hlavně sociálně-demokratickým a komunistickým dělnictvem, které zde vytvořilo jednotnou frontu. Tábor byl ovšem mnohem menší nežli německý, jehož se účastnili i Němci z říše, přesto však ukázal sílu opozice, kterou už nelze podceňovati. Zachování nezávislosti saarského území pod kontrolou Společnosti národů poskytuje ovšem jisté obtíže s hlediska vnitřního i mezinárodního. Mírová smlouva nepředvídá možnost další změny saarského statusu po rozhodnutí plebiscitem, takže v případě návratu Německa k demokracii nemohli by Saarští hlasování proti revidovat. Vláda v Saarsku, vykonávaná komisí Společnosti národů, má pak ráz absolutistický, podíl občanstva je v ní těsně vymezen. Rovněž vlastnictví největšího průmyslového podniku v místě, dolů francouzským státem činí prakticky samostatnost této zemičky ilusorní, zvláště když i jinak je hospodářsky úplně připojena k Francii. Proto vláda republiky francouzské odevzdala Radě Společnosti národů memorandum, v němž dává na uváženou všechny eventuality, jež mohou vzniknout plebiscitem 13. ledna příštího roku, a přináší i rozmanité podněty, které by umožnily obyvatelstvu snáze hlasovati pro zachování nezávislosti. Zároveň žádá však, aby bylo zahájeno jednání s Německem o eventualitě připadnutí Saarska k říši. Zde mírová smlouva totiž předvídá z pětný výkup dolů Německem, které za nynějších poměrů je sotva schopno náležitě zaplacení. Zkoumání těchto otázek bylo přikázáno trojčlennému plebiscitnímu výboru pod předsednictvím Itala Aloisio.

Letošní Shromáždění Společnosti národů nabývá historického významu přistoupením Sovětského Svazu, který byl dosud jedním z obou velikých nepřítomných a v postavení vůči Společnosti národů pramálo přátelským. Situace se však

v posledních letech podstatně změnila. Společnost národů i Rusko mají dnes zájem na tom, aby se vzájemně podepřely. Ze Společnosti národů vystoupily Japonsko a Německo, zatím co i jiné státy dávaly najevo pramalou víru v ženevskou ideologii a nadšení pro její práci. Při tom obracela se však aktivita právě těch států, které ze Společnosti národů vystoupily, Japonska i Německa, přímo proti sovětskému svazu. Japonsko po ovládnutí Mandžuska a pokoření Číny ohrožuje sovětské posice na dalekém východě, zejména hodlá se zmocnit bezohledným způsobem dráhy, vedoucí severními oblastmi Mandžuska. Na druhé straně Německo, naplněné dnes nenávisť vůči komunismu, netají se otevřeným nepřátelstvím vůči sovětům a je veřejným tajemstvím, že ve směru východním hledá možnost příštího rozpjatí. Při tom Polsko sblížilo se od konce minulého roku povážlivě s Německem, s jeho metodami i s jeho politickými záměry. Je nebezpečí vážných zápletek na západní hranici ruské, kdyby vláda sovětů octla se v tísní po napadení Japonskem na dalekém východě. Diplomacie francouzská a diplomacie Společnosti národů, dbalá toho, aby se předešlo ohrožení míru na kterékoli straně, poněvadž vypuknutí požár bylo by zajisté těžko lokalizovati, snaží se tudíž včas přijetím Ruska do Ženevy vytvořit podmínky lepší kontroly současných poměrů světových tam, kde jsou nejchoulostivější. Pro toto hledisko našlo se dosti porozumění u ostatních velmocí i většiny členských států Společnosti. Náš ministr zahraničních věcí dr. Beneš jako předseda Rady Společnosti národů přičinil se s veškerou energií a obratností o umožnění vstupu Sovětské unie, jemuž bylo na překážku mnoho starého podráždění a nedůvěry a to zejména u toho státu, který je hostitelem Společnosti národů, u Švýcarska. Aby se předešlo demonstraci při debatě v plenu Společnosti národů, byla volena taktika pozvání sovětského Ruska Radou a dvoutřetinovou většinou států ve Shromáždění. I zde bylo však třeba překonávat četné překážky v koncepci pozvání. Šťastná formule se konečně našla, a vláda moskevská ochotně odpověděla, takže stojíme dnes před novou mezinárodní konstelací, charakterisovanou tím, že státy sdružené v Ženevě vytvářejí obrannou frontu mírumilovných národů proti těm, kteří jsou mimo. Druhá velká otázka, která vzrušila Shromáždění Společnosti národů i politickou veřejnost evropskou, byla na pořad zanesena delegací polskou. Polsko sice již v dubnu ohlásilo návrh na zobecnění menšinové ochrany, a bylo také známo, že tím vlastně míří k mnohem konkrétnějšímu cíli: zbavit se vlastních menšinových závazků, uložených současně s mírovou smlouvou. Nikdo však neočekával výpad tak prudký a bezohledný, jaký podnikl ve své řeči před Shromážděním ministr Beck. Ohlásil prostě, že nebude-li Polsku vyhověno, přeruší součinnost s povolanými orgány Společnosti národů ve věcech menšinových. To se prakticky rovná formální výpovědi menšinových smluv, které byly řádně podepsány Polskem a hlavními mocnostmi spojeneckými a přidruženými dne 28. června 1919. Mluvčí evropských velmocí Simon, Barthou a Aloisi odpověděli Beckovi v zápětí také s veškerou přísností, upozorňující jej na právní nemožnost jednostranného rušení závazků. Ve věci samé nutno ovšem s polským návrhem sympatisovat, státy malodohodové také již delší dobu protestují proti nerovnosti, spočívající v tom, že mezinárodním menšinovým závazkům jsou podrobeny pouze některé státy a to státy tak zv. malé nebo střední, zatím co velmoci, jako na př. Italie, jim nepodléhají, ač mají ve svých hranicích také cizí menšiny a namnoze nabyly rozsáhlých území mírovými smlouvami. Naprosto nelze však souhlasiti s formou a s postupem, který polská diplomacie volila

a který se opravdu rovná porušení mezinárodního práva a útoku na autoritu a celý řád Společnosti národů. Bezohledný postup Polska není ostatně v tomto případě ojedinělý, je to naopak jen nová ukázka metody, uplatňované nynější polskou vládou všude a zásadně. Je to metoda, kterou bohužel nutno charakterisovat jako metodu německou: Vzdorovat celému světu a uplatňovat jen svůj přímý zájem. Polsko, které má za svůj vzrůst co děkovat mírovým smlouvám a účinné pomoci velmoci francouzské, chce nyní dokázat, že dospělo a žádné pomoci již nepotřebuje, počíná si však způsobem, typickým pro tak zv. Flegeljahre. Vstupu Ruska do Společnosti národů nemohlo se Polsko sice přímo vzepřít, poněvadž i s ním má dvoustranný přátelský pakt, ale i v této věci činilo docela zbytečné překážky a průtahy. Nejnebezpečněji projevuje se však jeho opořice v otázce tak zv. východního paktu.

Návrh na ujednání smlouvy států evropského severovýchodu za účelem zajištění míru vzájemnou pomocí vyšel, jak známo, z Paříže v plném dorozumění s Moskvou. Londýn a Řím, daly tomuto návrhu své placet a diplomatickou podporu, poněvadž tu jde opravdu o účinný nástroj míru, založený na naprosté reciprocitě práv i povinností. Německo i Polsko jsou zde účastněny a mají z věci stejnou výhodu jako Československo nebo státy baltické, a Francie a Rusko vystupují zde jako ručitelé za přesné zachování mírového slibu. Kdyby Německo nebo Polsko měly býti napadeny, půjdou jim ostatní na pomoc právě tak, jako tyto dva státy mají se zavázat, že budou pomáhat nám nebo kterémukoli jinému z účastníků smlouvy proti kterémukoli útočníkovi. Že Německo odmítlo tuto nabídku ovšem nepřekvapuje, poněvadž s jeho útočnými úmysly, zejména právě vůči Rusku, se počítá. Proč však Polsko poskytuje politickou oporu této německé negaci? Dosavadní dvoustranné smlouvy o neútočení neposkytují přece žádné záruky za to, že nebudou porušeny a speciálně ve smlouvě polsko-německé zůstávají všechny otázky vyhrazeny a jde vlastně jen o desetileté příměří, po němž může spor o hranice znovu začít. Přes tuto nepopíratelnou nebezpečnou situaci dává Polsko přednost volným rukám před přesnými zárukami — beze vši pochyby z toho důvodu, že se už cítí spíše v ofensivě než v defenzivě. Tímto vytrvalým odmítáním účinné cesty míru potvrzuje Polsko definitivně všechna podezření, která se proti jeho politice, zejména ve francouzském tisku v poslední době uváděla, a nutí k důkladnému přezkoumání jeho dosavadních vztahů přátelských a spojeneckých.

Nejistá situace na východě nutí také státy baltické, aby po vzoru nového Balkánu a Malé dohody semkly se k užší diplomatické spolupráci. Po předběžných poradách v Rize a v Tallinu došlo nyní v Ženevě k ujednání formální smlouvy s podobnými závazky, jaké přináší protokol Stálé rady Malé dohody. Zahraniční politika Litvy, Lotyšska a Estonska je tedy napříště také sjednocena a bude na stráží proti akcím všech svých velkých sousedů. K myšlence východního paktu postavily se vlády těchto tří malých, ale svou polohou významných států již dříve kladně, přesto že z Varšavy se na ně působilo ve smyslu opačném.

Dr. R. Procházka.

LITERATURA.

B. M. E. LEGER: LES OPINIONS POLITIQUES DES PROVINCES FRANÇAISES. Paris, Gamber 1934. 266 str. 25 fr.

Hlavním úkolem L-ovy knihy je srovnat výsledky franc. parlamentních voleb z 1928 a 1932 a sestavit podle nich jakýsi voličský zeměpis Francie. Nás ovšem více než popis